<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કો. લિ.

વિ.

આશા રાણી અને અન્ય.

ઓગસ્ટ ૧૭, ૨૦૦૧

[એ. પી. મિશ્રા અને યુ. સી. બેનર્જી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૩૯ / મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ (૧૯૯૪ ના સુધારા પહેલા) – કલમ ૯૫ / કલમ ૧૪૭.

વળતર – વીમા કંપનીની જવાબદારી – માલવાહક વાહનમાં મુસાફરી કરતા માલના માલિક અથવા તેમના પ્રતિનિધિઓ સહિત મફત મુસાફરો

(gratuitous passengers) ના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાના કિસ્સામાં – ૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૯૫(૧)(ii) નું અર્થઘટન – વીમા કંપની વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી તેવું ઠરાવવામાં આવ્યું – સતપાલ સિંહના કેસમાં ૧૯૮૮ ના એક્ટની કલમ ૧૪૭ નું અર્થઘટન – ૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુકના ખંડ (ii) ના નિરાકરણના આધારે વીમા કંપની જવાબદાર ઠરાવવામાં આવી – જોકે, સતપાલ સિંહના કેસમાં ૧૯૮૮ ના એક્ટની સંબંધિત જોગવાઈઓ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી ન હતી – તેથી, બાબતને મોટી બેંચ સમક્ષ સંદર્ભિત કરવામાં આવી.

મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૩૯ હેઠળ, વીમા કંપની મફત મુસાફરો કે માલવાહક વાહનના માલિકોને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર ન હતી.

આ અપીલોમાં, વીમા કંપનીએ રજૂઆત કરી હતી કે ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની વિ. સતપાલ સિંહ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૧ એસસીસી ૨૨૭ માં, વીમા કંપની ૧૯૮૮ ના એક્ટની કલમ ૧૪૭ હેઠળ માલના માલિકો અથવા તેમના પ્રતિનિધિ અથવા મફત મુસાફરોને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતી. તેણે આ બાબતને મોટી બેંચ સમક્ષ સંદર્ભિત કરવાની પણ માંગ કરી હતી કારણ કે ૧૯૮૮ ના એક્ટની સંબંધિત જોગવાઈઓ સતપાલ સિંહના કેસમાં અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. તેણે રજૂઆત કરી હતી કે ૧૯૩૯ ના એક્ટ

હેઠળ કલમ ૯૫(૧)(બી) પરન્તુક (ii) ના માત્ર નિરાકરણથી વીમા કંપની પર જવાબદારી આવવા અંગે કોઈ તફાવત પડશે નહીં.

બાબતને મોટી બેંચ સમક્ષ સંદર્ભિત કરતા, અદાલતે ઠરાવ્યું:

૧. મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૩૯ ની કલમ ૯૫(૧) નું અર્થઘટન કરતી વખતે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વીમા કંપની મફત મુસાફરો કે માલના માલિકોને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર ન હતી. ત્યારબાદ, મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૪૭ નું અર્થઘટન કરતી વખતે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વીમા કંપની મફત મુસાફરો અને માલના માલિકો કે તેમના પ્રતિનિધિઓ બંને માટે જવાબદાર છે. આ ૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૯૫(૧) ના પરન્તુકના ખંડ (ii) ના નિરાકરણની હકીકત પર આધારિત હતું. [૬૯૬–સી, એ]

મલ્લાવા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિ. ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૧ એસસીસી ૪૦૩ અને ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની વિ. સતપાલ સિંહ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૧ એસસીસી ૨૨૭, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૨. મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ ની કેટલીક સંબંધિત જોગવાઈઓ અદાલતના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ન હતી જે સતપાલ સિંહના કેસમાં લેવાયેલા નિષ્કર્ષ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. પ્રથમ, મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૩૯ ની કલમ ૨(૮) હેઠળ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' (માલવાહક વાહન) અને મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ (૧૯૯૪ માં સુધારા પહેલા) ની કલમ ૨(૧૪) હેઠળ 'ગુડ્સ કેરેજ' (માલવાહક ગાડી) ની વ્યાખ્યા વચ્ચે તફાવત છે. ૧૯૩૯ ના એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' નો ઉપયોગ માલની હેરફેર માટે 'અથવા મુસાફરો ઉપરાંત' થઈ શકતો હતો જ્યારે 'ગુડ્સ કેરેજ' ની વ્યાખ્યામાં 'અથવા મુસાફરો ઉપરાંત' શબ્દો કાઢી નાખવામાં આવ્યા છે, જેનો અર્થ એ છે કે ગુડ્સ કેરેજ કોઈ પણ મુસાફરને લઈ જઈ શકતું નથી. બીજું, મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૪૯(૨) હેઠળ, જો વાહનનો ઉપયોગ જે હેતુ માટે પરમિટ આપવામાં આવી છે તેના સિવાયના અન્ય હેતુ માટે કરવામાં આવે તો તે શરતનો ભંગ ગણાશે. આમ, જ્યાં 'ગુડ્સ કેરેજ' માટે પરમિટ આપવામાં આવી હોય, તેમાં મુસાફરોનો સમાવેશ થશે નહીં અને જો તેઓ મુસાફરી કરે તો તે કાયદાના આદેશની વિરુદ્ધ હશે અને તેથી કલમ ૧૪૯(૨) ને જોતા વીમા કંપની પર કોઈ જવાબદારી નાખી શકાશે નહીં. ઉપરોક્ત અવલોકનોને ધ્યાનમાં લેતા, સતપાલ સિંહના કેસમાં મોટી બેંચ દ્વારા પુનર્વિચારણાની જરૂર છે. [૬૯૮–બી–ઈ]

મલ્લાવા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિ. ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. અને

અન્ય, [૧૯૯૯] ૧ એસસીસી ૪૦૩, ને અલગ પાડવામાં આવ્યો.

ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની વિ. સતપાલ સિંહ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૧ એસસીસી ૨૨૭; નેશનલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. વિ. દુંદમ્મા, (૧૯૯૨) એસીજે ૧; ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. વિ. શ્રીમતી ઈરાવા અને અન્ય, એઆઇઆર (૧૯૯૨) કાંત ૩૨૧; સંતરા બાઈ અને અન્ય વિ. પ્રહલાદ અને અન્ય, (૧૯૮૫) એસીજે ૭૬૨; ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની લિ. વિ. કંચન બેવા અને અન્ય, II (૧૯૯૪) એસીસી ૧૧૭ અને પુષ્પાબાઈ પુરષોત્તમ ઉદેશી અને અન્ય વિ. મેસર્સ રણજીત ગિનિંગ એન્ડ પ્રેસિંગ કો. (પી) લિ. અને અન્ય, [૧૯૭૭] ૨ એસસીસી ૭૪૫, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: દીવાની અપીલ નંબર ૫૩૮૫, ૨૦૦૧.

દિલ્હી હાઈકોર્ટના ૧૦.૫.૨૦૦૦ ના એફએઓ ૨૫૬/૯૯ ના ચુકાદા અને આદેશથી.

સાથે

સી.એ. નંબર ૧૬૭૯૩-૯૬ ઓફ ૧૯૯૬, સી.એ. નંબર ૨૨૯ ઓફ ૧૯૯૯, સી.એ. નંબર ૫૩૮૬-૫૪૧૦ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૫૪૧૧-૧૬ ઓફ

૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૫૪૧૭ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૫૪૧૮-૨૭ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૪૪૫૮ ઓફ ૧૯૯૯, સી.એ. નંબર ૫૨૨૩ ઓફ ૨૦૦૦, સી.એ. નંબર ૫૪૨૮-૩૨ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૬૯૭/૯૯, સી.એ. નંબર ૫૪૩૩-૪૪ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૬૨૩૭ ઓફ ૧૯૯૭, સી.એ. નંબર ૨૭૨-૭૭ ઓફ ૧૯૯૯, સી.એ. નંબર ૫૪૪૫-૫૦ અને ૫૪૫૦એ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૫૪૫૧-૫૨ ઓફ ૨૦૦૧, સી.એ. નંબર ૫૪૫૩-૫૬ ઓફ ૨૦૦૧ અને સી.એ. નંબર ૩૮૪૩ ઓફ ૨૦૦૦.

જીતેન્દ્ર શર્મા, પી.પી. મલ્હોત્રા, રામા જોઈસ, એસ. એડવોકેટ્સ, કે.કે. જૈન, પ્રમોદ દયાલ, આનંદ પદ્મનાભન, સુશ્રી લિપિકા શર્મા, શૈલેન્દ્ર શર્મા, સુશ્રી રેખા પલ્લી, ટી.સી. શર્મા, રોમી ચાકો, રાજીવ મહેતા, અનિલ સિન્હા, નરેશ કે. શર્મા, ઉમેશ ભાગવત, એસ.એન. ભટ્ટ, એન.પી.એસ. પંવાર, ડી.પી. ચતુર્વેદી, અરવિંદ કુમાર, સુશ્રી લક્ષ્મી અરવિંદ, સુનિલ ગુપ્તા, સુશ્રી બિનુ તામ્તા, રાજેશ સક્સેના, અનિલ કુમાર સંગલ, અનુરાગ પાંડે, વી.ડી. ખન્ના, એમ.ટી. જ્યોર્જ, ડૉ. સુશીલ બલવાડા, સૂર્યકાંત, જાવેદ મહમૂદ રાવ, સી.એસ. અશ્રી, જે.આર. મિઢા, એસ. ઘોષ, સી.પી. પાંડે અને અજીત પુદુસોરી હાજર પક્ષકારો માટે.

અદાલતનો ચુકાદો મિશ્રા, ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

મિશ્રા, ન્યાયમૂર્તિ: અપીલોના ઉપરોક્ત સેટ ત્રણ શ્રેણીઓમાંથી બીજી શ્રેણી હેઠળ સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા. તમામ ત્રણ શ્રેણીઓ માટે સામૂહિક રીતે દલીલો સાંભળવામાં આવી હતી. અમે આજે શ્રેણી એક અને ત્રણ માટે ચુકાદો આપ્યો છે, જ્યારે અમે બીજી શ્રેણી હેઠળ આવતી અપીલો માટે આ આદેશ પસાર કરી રહ્યા છીએ. પ્રથમ શ્રેણી હેઠળ આવતી અપીલો તે હતી જે મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૩૯ (ત્યારબાદ 'જૂનો એક્ટ' તરીકે ઓળખાય છે) હેઠળ આવતી હતી. બીજી શ્રેણી હેઠળ આવતી અપીલો તે છે જે મોટર વ્હિકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ (ત્યારબાદ 'નવો એક્ટ' તરીકે ઓળખાય છે) હેઠળ આવે છે, તેના ૧૯૯૪ ના સુધારા પહેલા, જ્યારે ત્રીજી શ્રેણી હેઠળ આવતી અપીલો તે હતી જે નવા એક્ટ હેઠળ આવે છે પરંતુ ૧૯૯૪ ના સુધારા પછીની છે.

વીમા કંપનીના વિદ્વાન કાઉન્સેલે રજૂઆત કરી છે કે ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની વિ. સતપાલ સિંહ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૧ એસસીસી ૨૨૭ માં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે વીમા કંપની તેવા તમામ કિસ્સાઓમાં વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે જ્યાં મૃતક અથવા ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિઓ ગુડ્સ કેરેજમાં મુસાફરી કરતા હોય ત્યારે મફત મુસાફરો હોય, જેમાં માલના માલિક અથવા તેમના પ્રતિનિધિનો સમાવેશ થાય છે, નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ હેઠળ. તેઓ આ મુદ્દાને મોટી બેંચ સમક્ષ સંદર્ભિત કરવાની માંગ કરે છે કારણ કે તે વીમા

કંપનીને ગંભીર રીતે અસર કરે છે અને કારણ કે નવા એક્ટની સંબંધિત જોગવાઈઓ આ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી ન હતી અને જો તે રજૂ કરવામાં આવી હોત, તો અલગ નિષ્કર્ષ આવી શક્યો હોત.

આ અદાલતે સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં ઠરાવ્યું હતું:

> "પરિણામ એ છે કે નવા એક્ટ હેઠળ ત્રીજા પક્ષના જોખમને આવરી લેતી વીમા પોલિસીમાં વાહનમાં મફત મુસાફરોને બાકાત રાખવાની જરૂર નથી, ભલે વાહન કોઈપણ પ્રકારનું અથવા વર્ગનું હોય. તેથી, મફત મુસાફરો અંગે જૂના એક્ટ હેઠળ આપવામાં આવેલા નિર્ણયો નવા એક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી થયેલા અથવા થનારા કોઈપણ અકસ્માતના સંબંધમાં વીમા કંપનીની જવાબદારીને ધ્યાનમાં લેતી વખતે કોઈ કામના નથી."

જૂના એક્ટની કલમ ૯૫ ને અનુરૂપ કલમ નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ છે, જે વળતર ચૂકવવાની જવાબદારી સાથે સંબંધિત છે. જૂના એક્ટ હેઠળ કલમ ૯૫ અને નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ નો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યો છે:

"કલમ ૯૫: પોલિસીઓની જરૂરિયાતો અને જવાબદારીની મર્યાદાઓ – (૧) આ પ્રકરણની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવા માટે, વીમાની પોલિસી એવી પોલિસી હોઈ શકે છે જે,–

(એ) એવી વ્યક્તિ દ્વારા જારી કરવામાં આવે જે અધિકૃત વીમા કંપની હોય [અથવા કલમ ૧૦૮ હેઠળ વીમા કંપનીનો વ્યવસાય કરવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવેલી સહકારી મંડળી દ્વારા], અને

(બી) પોલિસીમાં નિર્દિષ્ટ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓના વર્ગોને પેટા– કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ મર્યાદા સુધી વીમો આપે છે–

(i) જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે અથવા તેનાથી ઉદ્ભવતા ત્રીજા પક્ષના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા અથવા કોઈપણ મિલકતને થયેલા નુકસાનના સંબંધમાં તેના દ્વારા ઉદ્ભવી શકે તેવી કોઈપણ જવાબદારી સામે;

(ii) જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે અથવા તેનાથી ઉદ્ભવતા જાહેર સેવા વાહનના કોઈપણ મુસાફરના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા

સામે;

પરન્તુક એ કે પોલિસીની જરૂર રહેશે નહીં –

(i) પોલિસી દ્વારા વીમો લેનાર વ્યક્તિના કર્મચારીઓના રોજગાર દરમિયાન અને તેના કારણે થયેલા મૃત્યુના સંબંધમાં અથવા આવા કર્મચારી દ્વારા મેળવેલી શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં જવાબદારીને આવરી લેવા માટે, જે તેના રોજગાર દરમિયાન અને તેના કારણે હોય [વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન એક્ટ, ૧૯૨૩ હેઠળ ઉદ્ભવતી જવાબદારી સિવાય,] આવા કોઈપણ કર્મચારીના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં –

(એ) વાહન ચલાવવામાં રોકાયેલ, અથવા

(બી) જો તે જાહેર સેવા વાહન હોય, તો વાહનના કંડક્ટર તરીકે અથવા વાહન પર ટિકિટ તપાસવામાં રોકાયેલ, અથવા ....

(સી) જો તે માલવાહક વાહન હોય, તો વાહનમાં લઈ જવામાં આવતો હોય; અથવા ....

(ii) તે સિવાય કે જ્યાં વાહન એવું વાહન હોય જેમાં મુસાફરોને ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે અથવા રોજગારના કરારના કારણે અથવા અનુસંધાનમાં લઈ જવામાં આવે, જે ઘટનામાંથી દાવો ઉદ્ભવે છે તે ઘટના સમયે વાહનમાં લઈ જવામાં આવતા અથવા તેમાં પ્રવેશતા કે ચડતા કે ઉતરતા વ્યક્તિઓના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં જવાબદારીને આવરી લેવા માટે, અથવા

(iii) કોઈપણ કરારકીય જવાબદારીને આવરી લેવા માટે;

સ્પષ્ટીકરણ – શંકાઓને દૂર કરવા માટે, આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે કોઈપણ વ્યક્તિનું મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા, અથવા ત્રીજા પક્ષની કોઈપણ મિલકતને થયેલ નુકસાન જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે થયેલું માનવામાં આવશે, ભલે મૃત અથવા ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિ કે જેની મિલકતને નુકસાન થયું છે તે અકસ્માત સમયે જાહેર સ્થળે ન હોય, જો અકસ્માત તરફ દોરી જતી કૃત્ય કે ભૂલ જાહેર સ્થળે થઈ હોય.

(૨) પેટા–કલમ (૧) ના પરન્તુકને આધીન, વીમા પોલિસી કોઈપણ

એક અકસ્માતના સંબંધમાં નીચેની મર્યાદાઓ સુધી થયેલી કોઈપણ જવાબદારીને આવરી લેશે, એટલે કે :–

[(એ) જ્યાં વાહન માલવાહક વાહન હોય, ત્યાં કુલ એક લાખ પચાસ હજાર રૂપિયાની મર્યાદા, જેમાં વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન એક્ટ, ૧૯૨૩ હેઠળ ઉદ્ભવતી જવાબદારીઓ, જો કોઈ હોય તો, સામેલ છે, જે વાહનમાં લઈ જવામાં આવતા કર્મચારીઓના (ડ્રાઈવર સિવાયના), છ થી વધુ ન હોય તેવા, મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં છે;]

(બી) જ્યાં વાહન એવું વાહન હોય જેમાં મુસાફરોને ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે અથવા રોજગારના કરારના કારણે અથવા અનુસંધાનમાં લઈ જવામાં આવે, –

(i) ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે લઈ જવામાં આવતા મુસાફરો સિવાયના વ્યક્તિઓના સંબંધમાં, કુલ પચાસ હજાર રૂપિયાની મર્યાદા;

(ii) મુસાફરોના સંબંધમાં, દરેક વ્યક્તિગત મુસાફર માટે પંદર હજાર રૂપિયાની મર્યાદા;

(સી) ખંડ (ડી) માં જોગવાઈ કર્યા સિવાય, જ્યાં વાહન અન્ય કોઈપણ વર્ગનું વાહન હોય, ત્યાં થયેલી જવાબદારીની રકમ;

(ડી) વાહનના વર્ગને ધ્યાનમાં લીધા વગર, ત્રીજા પક્ષની કોઈપણ મિલકતને થયેલા નુકસાનના સંબંધમાં કુલ રૂપિયા [છ હજાર] ની મર્યાદા."

કલમ ૧૪૭: પોલિસીઓની જરૂરિયાતો અને જવાબદારીની મર્યાદાઓ –
(૧) આ પ્રકરણની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવા માટે, વીમાની પોલિસી એવી પોલિસી હોવી આવશ્યક છે, જે–

(એ) એવી વ્યક્તિ દ્વારા જારી કરવામાં આવે જે અધિકૃત વીમા કંપની હોય; અથવા

(બી) પોલિસીમાં નિર્દિષ્ટ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓના વર્ગોને પેટા–કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ મર્યાદા સુધી વીમો આપે છે–

(i) જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે અથવા તેનાથી ઉદ્ભવતા, મૃત્યુ અથવા શારીરિક [ઈજાના સંબંધમાં કોઈપણ વ્યક્તિને, જેમાં વાહનમાં લઈ જવામાં આવતા માલના માલિક અથવા તેમના અધિકૃત પ્રતિનિધિનો સમાવેશ થાય છે](એક્ટ નંબર ૫૪, ૧૯૯૪ ના સુધારા દ્વારા લાવવામાં આવ્યું) અથવા ત્રીજા પક્ષની કોઈપણ મિલકતને થયેલા નુકસાન સામે, તેના દ્વારા ઉદ્ભવી શકે તેવી કોઈપણ જવાબદારી સામે;

(ii) જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે અથવા તેનાથી ઉદ્ભવતા જાહેર સેવા વાહનના કોઈપણ મુસાફરના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા સામે;

પરન્તુક એ કે પોલિસીની જરૂર રહેશે નહીં –

(i) પોલિસી દ્વારા વીમો લેનાર વ્યક્તિના કર્મચારીઓના રોજગાર દરમિયાન અને તેના કારણે થયેલા મૃત્યુના સંબંધમાં અથવા આવા કર્મચારી દ્વારા મેળવેલી શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં જવાબદારીને આવરી લેવા માટે, જે તેના રોજગાર દરમિયાન અને તેના કારણે હોય, વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન એક્ટ, ૧૯૨૩ (૧૯૨૩ નો ૮) હેઠળ ઉદ્ભવતી જવાબદારી

સિવાય, આવા કોઈપણ કર્મચારીના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં –

(એ) વાહન ચલાવવામાં રોકાયેલ, અથવા

(બી) જો તે જાહેર સેવા વાહન હોય, તો વાહનના કંડક્ટર તરીકે અથવા વાહન પર ટિકિટ તપાસવામાં રોકાયેલ, અથવા

(સી) જો તે માલવાહક ગાડી હોય, તો વાહનમાં લઈ જવામાં આવતો હોય; અથવા

(ii) કોઈપણ કરારકીય જવાબદારીને આવરી લેવા માટે.

સ્પષ્ટીકરણ – શંકાઓને દૂર કરવા માટે, આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે કોઈપણ વ્યક્તિનું મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા અથવા ત્રીજા પક્ષની કોઈપણ મિલકતને થયેલ નુકસાન જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે થયેલું માનવામાં આવશે, ભલે મૃત અથવા ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિ કે જેની મિલકતને નુકસાન થયું છે તે અકસ્માત સમયે જાહેર સ્થળે ન હોય,

જો અકસ્માત તરફ દોરી જતી કૃત્ય કે ભૂલ જાહેર સ્થળે થઈ હોય.

(૨) પેટા–કલમ (૧) ના પરન્તુકને આધીન, પેટા–કલમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ વીમા પોલિસી કોઈપણ એક અકસ્માતના સંબંધમાં નીચેની મર્યાદાઓ સુધી થયેલી કોઈપણ જવાબદારીને આવરી લેશે, એટલે કે :–

(એ) ખંડ (બી) માં જોગવાઈ કર્યા સિવાય, થયેલી જવાબદારીની રકમ;

(બી) ત્રીજા પક્ષની કોઈપણ મિલકતને થયેલા નુકસાનના સંબંધમાં, છ હજાર રૂપિયાની મર્યાદા:

પરન્તુક એ કે, મર્યાદિત જવાબદારી સાથે જારી કરવામાં આવેલી અને આ એક્ટના અમલ પહેલા તરત જ અમલમાં હોય તેવી કોઈપણ વીમા પોલિસી, આવા અમલ પછી ચાર મહિનાના સમયગાળા માટે અથવા આવી પોલિસીની સમાપ્તિની તારીખ સુધી, જે વહેલું હોય, તે સુધી અસરકારક રહેશે."

આ બે કલમોની તુલના કરવાથી, જે બહાર આવે છે તે એ છે કે જૂના એક્ટ

હેઠળ કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુકનો ખંડ (ii) કાઢી નાખવામાં આવ્યો છે અને નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ માં ખંડ (iii) ને (ii) તરીકે ફરીથી ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યો છે. જૂના એક્ટની કલમ ૯૫ ની પેટા–કલમ (૨) માં પણ નવા એક્ટ દ્વારા કલમ ૧૪૭ ની પેટા–કલમ (૨) માં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે, જે વળતરની રકમનો સંદર્ભ આપે છે જેનાથી આપણને સંબંધ નથી. વીમા કંપની માટેની રજૂઆત એ છે કે, મલ્લાવા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિ. ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૧ એસસીસી ૪૦૩ માં અગાઉના નિર્ણયમાં વીમા કંપનીને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર ન ઠરાવવામાં આવી હતી પરંતુ સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં તેને એ આધારે અલગ પાડવામાં આવી છે કે તે જૂના એક્ટ હેઠળ હતો જ્યારે હાથ પરનો કેસ નવા એક્ટ હેઠળ છે. રજૂઆત એ છે કે, જૂના એક્ટ હેઠળ કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુકના પેટા–ખંડ (ii) ના માત્ર નિરાકરણથી વીમા કંપની પર જવાબદારી આવવા અંગે કોઈ તફાવત પડશે નહીં. આ ઉપરાંત, નવા એક્ટમાં કેટલીક વિશિષ્ટ વિશેષતાઓ, જેના પર ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ન હતું, તે નિષ્કર્ષ કાઢવામાં તફાવત લાવશે.

પ્રથમ આકર્ષક તફાવત જે દર્શાવવામાં આવ્યો છે તે જૂના એક્ટ હેઠળ નિર્દિષ્ટ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' અને નવા એક્ટ હેઠળ નિર્દિષ્ટ 'ગુડ્સ કેરેજ' ની

વ્યાખ્યાના સંદર્ભમાં છે. જૂના એક્ટની કલમ ૨(૮) 'ગુડ્સ વ્હિકલ' ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

"૨(૮): 'ગુડ્સ વ્હિકલ' એટલે માલની હેરફેર માટે બનાવેલ કે અપનાવેલ કોઈપણ મોટર વાહન, અથવા કોઈપણ મોટર વાહન જે માલની હેરફેર માટે ખાસ અથવા મુસાફરો ઉપરાંત વપરાતું હોય ત્યારે તે રીતે બનાવેલ કે અપનાવેલ નથી."

નવા એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' ના સ્થાને 'ગુડ્સ કેરેજ' શબ્દો મૂકવામાં આવ્યા છે. ગુડ્સ વ્હિકલની કોઈ વ્યાખ્યા નથી. તે નવા એક્ટની કલમ ૨(૧૪) હેઠળ નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત થયેલ છે:

"કલમ ૨(૧૪): 'ગુડ્સ કેરેજ' એટલે માલની હેરફેર માટે માત્ર વપરાશ માટે બનાવેલ કે અપનાવેલ કોઈપણ મોટર વાહન, અથવા કોઈપણ મોટર વાહન જે માલની હેરફેર માટે વપરાતું હોય ત્યારે તે રીતે બનાવેલ કે અપનાવેલ નથી."

બે વ્યાખ્યાઓ વચ્ચેનો નોંધપાત્ર તફાવત એ છે કે જૂના એક્ટ હેઠળ

વ્યાખ્યામાં "અથવા મુસાફરો ઉપરાંત" નો સમાવેશ થાય છે, જ્યારે નવા એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ કેરેજ' ને વ્યાખ્યાયિત કરતી વખતે આ શબ્દો કાઢી નાખવામાં આવ્યા છે. રજૂઆત એ છે કે, આ બાકાત પોતે જ સૂચક છે કે મુસાફરોએ ગુડ્સ કેરેજમાં મુસાફરી કરવી જોઈએ નહીં. બીજો તફાવત જે દર્શાવવામાં આવ્યો છે તે નવા એક્ટની કલમ ૧૪૯ ના સંદર્ભમાં છે. રજૂઆત એ છે કે, કલમ ૧૪૯ ની પેટા–કલમ (૨) ને કારણે, વીમા કંપની માટે જે બચાવ માન્ય છે તે સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં કાયદાની ઘોષણાને ધ્યાનમાં લેતા નાબૂદ થઈ ગયો છે. કલમ ૧૪૯ ની પેટા–કલમ (૨) નો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યો છે:

"૧૪૯: ત્રીજા પક્ષના જોખમોના સંબંધમાં વીમાકૃત વ્યક્તિઓ સામેના ચુકાદાઓ અને એવોર્ડ્સને સંતોષવાની વીમા કંપનીઓની ફરજ – (૧).....

(૨) જ્યાં સુધી ચુકાદો અથવા એવોર્ડ આપવામાં આવે તેવી કાર્યવાહી શરૂ થાય તે પહેલાં, વીમા કંપનીને અદાલત અથવા, જે કિસ્સો હોય, ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કાર્યવાહી શરૂ થવાની નોટિસ મળી ન હોય, ત્યાં સુધી પેટા–કલમ (૧) હેઠળ વીમા કંપની દ્વારા કોઈ રકમ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં, અથવા જ્યાં સુધી અપીલ પેન્ડિંગ હોય ત્યાં સુધી તેના પર અમલ

અટકાવવામાં આવ્યો હોય ત્યાં સુધી આવા ચુકાદા કે એવોર્ડના સંબંધમાં; અને જે વીમા કંપનીને આવી કાર્યવાહી શરૂ થવાની નોટિસ આપવામાં આવી હોય તે તેમાં પક્ષકાર બનવા માટે હકદાર રહેશે અને નીચેનામાંથી કોઈપણ આધાર પર કાર્યવાહીનો બચાવ કરી શકશે, એટલે કે:–

(એ) કે પોલિસીની નિર્દિષ્ટ શરતનો ભંગ થયો છે, જે નીચેની શરતોમાંથી એક છે, એટલે કે:–

(i) વાહનના ઉપયોગને બાકાત રાખતી શરત –

(એ) ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે, જ્યાં વીમા કરારની તારીખે વાહન ભાડે અથવા પુરસ્કાર માટે ચલાવવા માટેની પરમિટ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યું ન હોય, અથવા

(બી) આયોજિત રેસિંગ અને સ્પીડ ટેસ્ટિંગ માટે, અથવા

(સી) પરમિટ હેઠળ જે હેતુ માટે વાહનનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી નથી તેવા હેતુ માટે, જ્યાં વાહન પરિવહન વાહન હોય, અથવા

(ડી) મોટર સાયકલ હોય ત્યાં સાઇડ–કાર જોડાયેલ ન હોય; અથવા

(ii) કોઈ નિર્દિષ્ટ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓ દ્વારા અથવા યોગ્ય રીતે લાયસન્સ ન ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા, અથવા ડ્રાઇવિંગ લાયસન્સ ધરાવવા કે મેળવવા માટે ગેરલાયક ઠરેલી વ્યક્તિ દ્વારા ડ્રાઇવિંગને બાકાત રાખતી શરત, ગેરલાયકાતના સમયગાળા દરમિયાન; અથવા

(iii) યુદ્ધ, આંતરવિગ્રહ, રમખાણ અથવા નાગરિક તોફાનની સ્થિતિઓ દ્વારા થયેલી કે ફાળો આપેલી ઈજા માટેની જવાબદારીને બાકાત રાખતી શરત; અથવા

(બી) કે પોલિસી આ આધારે રદબાતલ છે કે તે કોઈ ભૌતિક હકીકતની જાહેરાત ન કરવાથી અથવા હકીકતની રજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી જે કોઈ ભૌતિક વિગતવાર ખોટી હતી."

રજૂઆત એ છે કે, પેટા–કલમ (૨) જાહેર કરે છે કે, જો પેટા–કલમ (૨) હેઠળના વિવિધ પેટા–ખંડો હેઠળ ઉલ્લેખિત કોઈપણ આધાર સાબિત થાય તો,

વીમા કંપની દ્વારા કોઈ રકમ ચૂકવવાપાત્ર નથી. ઉદાહરણ તરીકે, જો પોલિસીની નિર્દિષ્ટ શરતોનો ભંગ થયો હોય તો પેટા–કલમ (૨) હેઠળ વીમા કંપની દ્વારા કોઈ રકમ ચૂકવવાપાત્ર નથી, એટલે કે, જ્યાં સંબંધિત તારીખે વાહન ભાડે અથવા પુરસ્કાર માટે ચલાવવા માટેની પરમિટ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યું ન હોય અને જો તે તેના માટે ચાલે, એટલે કે, જો વીમો લેનાર વ્યક્તિ વાહનનો ઉપયોગ પરમિટ દ્વારા મંજૂર ન હોય તેવા હેતુ માટે કરે. જો ગુડ્સ કેરેજ માટેની પરમિટ મુસાફરોને લઈ જવા માટે ન હોય અને જો મુસાફરો મુસાફરી કરે, તો વીમા કંપની વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે નહીં. વીમા કંપનીનો આ બચાવ ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં જે સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં કાયદાની ઘોષણાને ધ્યાનમાં લેતા નકારવામાં આવ્યો છે.

આ ઉપરાંત, જૂના એક્ટની કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુકના પેટા–ખંડ (ii) ના નિરાકરણના સંદર્ભમાં પણ રજૂઆત છે કે આ પોતે જ આ અદાલત દ્વારા મલ્લાવા (શ્રીમતી) (ઉપર્યુક્ત) માં જાહેર કરવામાં આવેલા નિર્ણયથી અલગ નિષ્કર્ષ કાઢવા માટે કોઈ તફાવત લાવશે નહીં, જો અદાલતોના વિવિધ અગાઉના નિર્ણયો અને જૂના એક્ટ હેઠળના સુધારાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે.

અમે અહીં ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. વિ. શ્રીમતી ઈરાવા અને અન્ય, એઆઈઆર (૧૯૯૨) કર્ણાટક ૩૨૧ માં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના નિર્ણયનો

ઉપયોગી સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ. આ ચુકાદાએ વ્યાખ્યા ખંડના સંદર્ભમાં નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ અને જૂના એક્ટની કલમ ૯૫ વચ્ચેનો તફાવત ખૂબ જ નોંધપાત્ર રીતે રજૂ કર્યો છે. તે વાંચે છે:

"તે જોઈ શકાય છે કે ૧૯૮૮ ના એક્ટની કલમ ૧૪૭, ૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૯૫ ની જેમ, ત્રીજા પક્ષના જોખમોના સંબંધમાં ફરજિયાત કવરેજ સૂચવવા ઉપરાંત, "જાહેર સેવા વાહન" માં કોઈપણ મુસાફરના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા સામે ફરજિયાત કવરેજ સૂચવે છે, જે જાહેર સ્થળે વાહનના ઉપયોગના કારણે અથવા તેનાથી ઉદ્ભવે છે. ૧૯૮૮ ના એક્ટની કલમ ૧૪૭ નો પરન્તુક જે ૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૯૫(૧) ના સંબંધિત પરન્તુક જેવો જ છે, તે સ્પષ્ટ કરે છે કે કોઈપણ મોટર વાહનના ડ્રાઈવરો, જાહેર સેવા વાહનોના કંડક્ટરો અને માલવાહક વાહનમાં લઈ જવામાં આવતા કર્મચારીઓના સંબંધમાં ફરજિયાત કવરેજ વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન એક્ટ હેઠળની જવાબદારી સુધી મર્યાદિત રહેશે. એક્ટની કલમ ૧૪૭(૨) હેઠળ, જ્યારે ત્રીજા પક્ષની કોઈપણ મિલકતને થયેલા નુકસાનના સંબંધમાં જવાબદારી છ હજાર રૂપિયા સુધી મર્યાદિત છે, મુસાફરોના સંબંધમાં તેમજ ત્રીજા પક્ષોના સંબંધમાં જવાબદારી ઉદ્ભવેલી જવાબદારી જેટલી જ કરવામાં આવી છે. ૧૯૮૮ ના એક્ટની કલમ ૨(૩૫) જે 'જાહેર સેવા વાહન' ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે તે ૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૨(૨૫) જેવી જ છે અને તેમાં માલવાહક ગાડીનો સમાવેશ થતો નથી.

૧૯૩૯ ના એક્ટની કલમ ૨(૮) માં આપેલી ગુડ્સ વ્હિકલની વ્યાખ્યા અને ૧૯૮૮ ના એક્ટની કલમ ૨(૧૪) માં આપેલી 'ગુડ્સ કેરેજ' ની વ્યાખ્યામાં તફાવત નોંધપાત્ર છે. જ્યારે ૧૯૩૯ ના એક્ટમાં આપેલી વ્યાખ્યા સંકેત આપતી હતી, ગુડ્સ વ્હિકલ કેટલાક મુસાફરોને લઈ જઈ શકે છે, ૧૯૮૮ ના એક્ટની વ્યાખ્યા "મુસાફરો ઉપરાંત" શબ્દોને છોડી દે છે અને જણાવે છે કે ગુડ્સ કેરેજ એટલે માલની હેરફેર માટે "માત્ર માલની હેરફેર માટે" બનાવેલ કે અપનાવેલ કોઈપણ મોટર વાહન. તેથી, માલવાહક વાહનમાં લઈ જવામાં આવતા મુસાફરોના સંબંધમાં જોખમ વીમા પોલિસી દ્વારા આવરી લેવું જોઈએ કે કેમ તે પ્રશ્ન ૧૯૮૮ ના એક્ટ હેઠળ જ ઉદ્ભવતો નથી."

માલવાહક વાહનમાં મુસાફરી કરતા મફત મુસાફરોના સંબંધમાં વીમા કંપનીની જવાબદારીનો આ પ્રશ્ન જૂના એક્ટ હેઠળ વિવિધ હાઈકોર્ટ સમક્ષ મુદ્દો રહ્યો છે જેના કારણે વિરોધાભાસી ચુકાદાઓ આવ્યા છે. જેમ આપણે અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) એ ઠરાવ્યું હતું કે, નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ નું અર્થઘટન કરતી વખતે, વીમા કંપની મફત મુસાફરો અને માલના માલિક અથવા તેમના પ્રતિનિધિ બંને માટે જવાબદાર છે. આ જૂના એક્ટની કલમ ૯૫(૧) ના પરન્તુકના ખંડ (ii) ના નિરાકરણની હકીકત પર આધારિત હતું. સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) ના નિર્ણય પર પુનર્વિચારણાની જરૂર છે કે કેમ તે જોવા માટે, જૂના એક્ટની કલમ ૯૫ ના ઉપરોક્ત પેટા–ખંડ (ii) ના અર્થઘટન

અને સમાવેશ બંનેના સંક્ષિપ્ત પૃષ્ઠભૂમિ ઇતિહાસ સાથેના કેટલાક નિર્ણયોનો સંદર્ભ લેવો સુસંગત છે. મલ્લાવા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિ. ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૧ એસસીસી ૪૦૩ માં કોઈ વિવાદ નથી, આ અદાલતે ઉપરોક્ત પેટા–ખંડ (ii) સહિત કલમ ૯૫(૧) નું અર્થઘટન કરતી વખતે વીમા કંપનીને મફત મુસાફરો કે માલના માલિકોને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર ન ઠરાવી હતી.

નેશનલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. વિ. દુંદમ્મા, (૧૯૯૨) એસીજે ૧ માં કર્ણાટક હાઈકોર્ટની કુલ બેંચે, ઉપરોક્ત પરન્તુક (ii) નું અર્થઘટન કરતી વખતે ઠરાવ્યું હતું કે આ પરન્તુક માત્ર જાહેર સેવા વાહનમાં મુસાફરોની સંભાળ રાખે છે કારણ કે તેમાં વપરાયેલા શબ્દો, એટલે કે, 'જેમાં મુસાફરોને ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે લઈ જવામાં આવે છે'. જોકે, પરન્તુક (i) ને જોતા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વીમા કંપની કર્મચારીઓ અને માલવાહક વાહનના માલિકને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

સમાન પ્રશ્ન સંતરા બાઈ અને અન્ય વિ. પ્રહલાદ અને અન્ય, (૧૯૮૫) એસીજે ૭૬૨ માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની જયપુર બેંચની કુલ બેંચ સમક્ષ આવ્યો હતો. આ નિર્ણયમાં એ પ્રશ્ન પર વિગતવાર ચર્ચા છે કે, શું ઉપરોક્ત પરન્તુક માત્ર જાહેર સેવા વાહન સુધી મર્યાદિત છે કે તેમાં માલવાહક વાહનનો પણ સમાવેશ

થાય છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે માલના માલિક અથવા તેમના કર્મચારી, જો તેઓ માલવાહક વાહનમાં મુસાફરી કરે, તો તેમને ભાડા માટે ન હોય તો પણ પુરસ્કાર માટે લઈ જવામાં આવતી વ્યક્તિ માનવા જોઈએ. ત્યારબાદ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' ની વ્યાખ્યાના સંદર્ભમાં અને પરન્તુક (ii) માં વપરાયેલા શબ્દોના સંદર્ભમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે ધારાસભ્યોએ 'પબ્લિક સર્વિસ વ્હિકલ' શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો નથી પરંતુ 'જ્યાં વાહન એવું જાહેર વાહન છે જેમાં મુસાફરોને લઈ જવામાં આવે છે' તેવા શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તેમાં વપરાયેલ શબ્દમાં માલવાહક વાહનનો પણ સમાવેશ થશે અને આવા માલવાહક વાહન પણ ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે મુસાફરોને લઈ જઈ શકે છે. ત્યારબાદ ઓરિસ્સાની કુલ બેંચ આવી. ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની લિ. વિ. કંચન બેવા અને અન્ય, II (૧૯૯૪) એસીસી ૧૧૭ (એફબી) માં. આ કુલ બેંચે ઉપરોક્ત બે કુલ બેંચોને ધ્યાનમાં લીધી અને તે બે બેંચોમાં જે ઠરાવવામાં આવ્યું હતું તેનાથી અલગ નિષ્કર્ષ પર આવી. અદાલતે ઠરાવ્યું:

"નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય છે કે જ્યાં સુધી વાહન ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે મુસાફરોને લઈ જવા માટે બનાવાયેલ વાહન ન હોય અથવા તે વાહન રોજગારના કરારના કારણે અથવા અનુસંધાનમાં, તેમાં લઈ જવામાં આવતા વ્યક્તિઓના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાના સંબંધમાં જવાબદારીને આવરી લેવા

માટે જરૂરી ન હોય, ત્યાં સુધી વીમા કંપની વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે નહીં. કબૂલાત મુજબ, માલના માલિક જેણે માલવાહક વાહન ભાડે લીધું છે તે રોજગારના કરારના અનુસંધાનમાં વાહન પર મુસાફરી કરતી વ્યક્તિ બનતો નથી અને જો તે વાહન ભાડે લીધા પછી પોતાનો માલ લઈ જઈ રહ્યો હોય તો પણ, વાહન ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે મુસાફરોને લઈ જવા માટેનું વાહન બનતું નથી અને પરિણામે, કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુક (ii) માં આવશે નહીં. કલમ ૯૫(૧)(બી), પરન્તુક (ii) ના પ્રથમ ભાગ હેઠળ આવવા માટે, પ્રશ્ન હેઠળનું વાહન એવું વાહન હોવું જોઈએ જે ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે મુસાફરોને લઈ જવા માટે બનાવાયેલ હોય અને પરિણામે, માલવાહક વાહન પરન્તુક હેઠળ આવશે નહીં. તેથી, અમે જણાવીએ છીએ કે કલમ ૯૫(૧)(બી) નો પરન્તુક માલવાહક વાહનમાં ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે લઈ જવામાં આવતા મુસાફરોને લાગુ પડતો નથી અને તે જાહેર સેવા વાહનમાં લઈ જવામાં આવતા આવા મુસાફરો સુધી મર્યાદિત છે."

ઉપર મુજબ, નિર્ણયમાં ઉપરોક્ત વિરોધાભાસને જોતા, જ્યારે આ બાબત આ અદાલત સમક્ષ આવી ત્યારે તેણે મલ્લાવા (શ્રીમતી) (ઉપર્યુક્ત) ના કેસમાં મુદ્દો ઉકેલ્યો. આ અદાલતે આ કેસમાં ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટના ઉપરોક્ત કુલ બેંચના નિર્ણયને મંજૂરી આપી હતી. આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે, જૂના એક્ટ હેઠળ કલમ ૯૫(૧)(બી)(i) અને પરન્તુક (ii) નું અર્થઘટન કરતી વખતે,

માત્ર એવું વાહન જેનો ઉપયોગ મુસાફરોને વ્યવસ્થિત રીતે લઈ જવા માટે કરવામાં આવે છે તેને એવું વાહન કહી શકાય કે જેમાં મુસાફરોને ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે લઈ જવામાં આવે છે, તેથી માલવાહક વાહનમાં મુસાફરી કરતા વ્યક્તિઓ, પછી તે માલના માલિક હોય કે ભાડાની ચુકવણી પર મુસાફરો હોય કે મફત મુસાફરો હોય, પરન્તુક (ii) દ્વારા આવરી શકાય નહીં, તેથી માલવાહક વાહનની વીમા કંપની વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી. આ નિર્ણયે પુષ્પાબાઈ પુરષોત્તમ ઉદેશી અને અન્ય વિ. મેસર્સ રણજીત ગિનિંગ એન્ડ પ્રેસિંગ કો. (પી) લિ. અને અન્ય, [૧૯૭૭] ૨ એસસીસી ૭૪૫ માં આ અદાલતના નિર્ણયને પણ ધ્યાનમાં લીધો અને સમર્થન આપ્યું.

ત્યારબાદ નવો એક્ટ આવ્યો અને તે હેઠળ સમાન પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે. અમને જણાય છે કે જૂના એક્ટની કલમ ૯૫ ને અનુરૂપ નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ છે. નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭(૧) માં જૂના એક્ટની કલમ ૯૫(૧) થી માત્ર એક જ તફાવત છે કે પરન્તુક (ii) જે જૂના એક્ટ હેઠળ હતો તે કાઢી નાખવામાં આવ્યો છે અને (iii) ને (ii) તરીકે ફરીથી ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યો છે. જૂના એક્ટની કલમ ૯૫ ની પેટા–કલમ (૨) માં નવા એક્ટની કલમ ૧૪૭ ની પેટા–કલમ (૨) માં પણ સુધારો છે જે રકમની બાબતમાં છે જેનાથી આપણને સંબંધ નથી.

જૂના એક્ટની કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુકના આ ખંડ (ii) ના નિરાકરણને કારણે જ સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે કે ગુડ્સ કેરેજમાં મુસાફરી કરતા મફત મુસાફરો અને માલના માલિક અથવા તેમના પ્રતિનિધિ બંને માટે ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી વીમા કંપની પર લાવવામાં આવે.

અમને લાગે છે કે નવા એક્ટની કેટલીક આકર્ષક વિશેષતાઓ આ અદાલતના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ન હતી, જે અમે અહીં નીચે નોંધ્યું છે, તે સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આવ્યો હતો તેના પર અસર કરી શકે છે, એટલે કે, (એ) જૂના એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' અને નવા એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ કેરેજ' ની વ્યાખ્યા વચ્ચેનો તફાવત. જૂના એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' કલમ ૨(૮) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત છે અને નવા એક્ટની કલમ ૨(૧૪) હેઠળ 'ગુડ્સ કેરેજ' વ્યાખ્યાયિત છે. નોંધપાત્ર તફાવત એ છે કે, જૂના એક્ટ હેઠળ 'ગુડ્સ વ્હિકલ' નો ઉપયોગ માલની હેરફેર માટે 'અથવા મુસાફરો ઉપરાંત' થઈ શકતો હતો જ્યારે 'ગુડ્સ કેરેજ' ની વ્યાખ્યામાં 'અથવા મુસાફરો ઉપરાંત' શબ્દો કાઢી નાખવામાં આવ્યા છે. રજૂઆત એ છે કે, હવે ગુડ્સ કેરેજ કોઈ પણ મુસાફરને લઈ જઈ શકતું નથી. બીજી આકર્ષક વિશેષતા નવા એક્ટની કલમ ૧૪૯(૨) ના સંદર્ભમાં છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તે હેઠળ વીમા કંપની માટે ઉપલબ્ધ બચાવ સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં કાયદાની ઘોષણાને

ધ્યાનમાં લેતા નાબૂદ થઈ જશે. નવા એક્ટ હેઠળ, જો વાહનનો ઉપયોગ જે હેતુ માટે પરમિટ આપવામાં આવી છે તેના સિવાયના અન્ય હેતુ માટે કરવામાં આવે તો તે શરતનો ભંગ ગણાશે. આમ, એવા કિસ્સામાં જ્યાં 'ગુડ્સ કેરેજ' માટે પરમિટ આપવામાં આવી હોય, તેમાં કોઈ મુસાફરોનો સમાવેશ થશે નહીં અને જો તેઓ મુસાફરી કરે તો તે કાયદાના આદેશની વિરુદ્ધ હશે અને તેથી કલમ ૧૪૯(૨) ને જોતા વીમા કંપની પર કોઈ જવાબદારી નાખી શકાશે નહીં. આ ઉપરાંત, નવા એક્ટમાં કલમ ૯૫(૧)(બી) ના પરન્તુકના પેટા–ખંડ (ii) ના નિરાકરણની અસર પર પણ પુનર્વિચારણાની જરૂર છે.

તદનુસાર, અમે ઉપર જે નોંધ્યું છે તેને ધ્યાનમાં લેતા, અમને લાગે છે કે સતપાલ સિંહ (ઉપર્યુક્ત) માં મોટી બેંચ દ્વારા પુનર્વિચારણાની જરૂર છે. આ બાબત મોટી બેંચની રચના કરવા માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે.

બાબત લાર્જર બેંચ સમક્ષ સંદર્ભિત કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular

language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.